

Gouverneur
Provincie
Antwerpen

GOUVERNEUR
CATHY BERX

Provincie Antwerpen in tijden van transitie.

Over wat was, wat is, en (allicht) voor ons ligt.

Openingsrede gouverneur

22 november 2024

1. Een legislatuur als (g)een ander

Het is nu officieel: 2024 is het **warmste jaar** ooit gemeten. 2024 wordt meteen ook het eerste jaar dat de aarde **1,5 graad warmer** is dan in de periode 1850-1900, toen het verbranden van steenkool voor de industrie op gang kwam.

1,5 graad opwarming van de aarde: het is de drempel waar we met het akkoord van Parijs onder wilden blijven. **Europa** is bovendien het **snelst opwarmende continent**.

Aan de gevolgen valt niet langer te ontkomen: “voor zulke **waterbommen**, ben je nergens veilig”, kopte een weekendkrant onlangs. Ze kosten de gemeenschap een bom geld.

Afgelopen zondag herdachten mensen overal ter wereld verkeersslachtoffers.

11 miljard EURO per jaar. Zoveel kosten verkeersongevallen ons land, maakte VIAS dezelfde dag bekend...

Geachte voorzitter,
Geachte raadsleden,
Geachte gedeputeerden,

Denkt ook u wel eens terug aan het moment waarop u op 3 december 2018 aan deze legislatuur begon?

Aan uw **toenmalige dromen, verwachtingen en ambities** voor onze even fantastische, unieke als complexe provincie.

Aan de **kansen en opportuniteiten** die u samen: meerderheid en/of tegen de oppositie én met onze sterke administratie, wilde grijpen.

Aan de **maatschappelijke vraagstukken** die u, samen met én voor de lokale besturen, diverse instellingen, bedrijven én de brede bevolking wilde helpen oplossen.

Aan de **uitdagingen** waarvan u -in het licht van de actualiteit van toen- dacht dat ze de agenda de komende – nu dus voorbij- zes jaren zouden bepalen...

In de laatste rede van deze legislatuur zal ik u – voor één keer (ik voel uw opluchting) – niet onderhouden over een groot thema, theoretische denkkaders en de consequenties en/of toepassing ervan op, voor en door onze provincie.

Het **opzet** van deze rede is dubbel en tegelijk vrij eenvoudig. Ik wil m.n. illustreren dat we al **behoorlijk ver terug in de tijd** moeten om een periode te vinden waarin de **gewone gang** van onze levens **zo onder druk** kwam door even uiteenlopende als **ingrijpende gebeurtenissen** waar letterlijk niemand aan ontkwam.

Wie van ons hield in 2018 rekening met een **pandemie**, en met alles wat ze met zich meebracht? Wie van ons vermoedde toen dat **Rusland Oekraïne** zou binnenvallen, dat het **Midden-Oosten** weer in **brand** zou staan...

Eindigen doe ik met de **vraag van 1 miljoen**.
Maar die is voor straks...

Alvorens in te gaan op de vele onverwachte gebeurtenissen en de nasleep ervan, sta ik stil bij wat ook toen scherp op het netvlies stond.

Voor enkele urgente beleidsdomeinen -**hernieuwbare energie, integraal waterbeleid, mobiliteit en verkeersveiligheid** – tracht ik een antwoord te formuleren op volgende vragen:

wat waren de **verwachtingen, doelstellingen** en **opdrachten**? Wat is er effectief gebeurd? Wat hebben we bereikt? En vooral ook: wat blijft er te gebeuren?

2. Hernieuwbare energie

Niets beweegt zonder energie.

“De **beste en goedkoopste toekomst** is die waarin de **uitstoot van broeikasgassen** zo snel als mogelijk naar nul gaat”, aldus klimaatwetenschapper Wim Thiery.

2.1 Waar lag de lat? Wat waren de verwachtingen?

Bij het begin van deze legislatuur waren de verwachtingen voor **hernieuwbare energie** in onze provincie hooggespannen. De nood aan een **inhaalbeweging** was navenant groot.

Immers, zowel in Vlaanderen als in provincie Antwerpen gaapte er een **aanzienlijke kloof** tussen het aandeel aan hernieuwbare energie in het bruto finaal energiegebruik én de Europese doelstellingen ter zake.

In 2015 was slechts **5%** van alle in onze provincie verbruikte energie afkomstig van **hernieuwbare bronnen**. Met 6% deed Vlaanderen het een klein beetje beter. Vlaanderen legde zichzelf het doel op om dit aandeel op te trekken tot 10,7% tegen 2020.

De Europese Unie streefde voor datzelfde jaar naar **20% hernieuwbare energie**. Of nog, volgens de Europese Unie moest tegen 2020 minstens **1/5de** van alle verbruikte energie afkomstig zijn van **hernieuwbare bronnen**: wind, zon, waterkracht, geothermie, en – onder voorwaarden – ook biomassa.

Over **nucleaire energie** sprak de EU zich niet expliciet uit. Nucleaire energie is geen hernieuwbare energiebron. Bovendien houdt ze een eerder onwaarschijnlijk risico met zeer hoge impact in.

Als **CO₂-neutrale energiebron** draagt ze in elk geval niet bij tot de verdere opwarming van de aarde. Bovendien is de **beschikbaarheid** en **betrouwbaarheid** van nucleaire energie groot.

Deze **ambitieuze doelen**, in combinatie met de **technologische vooruitgang**, een **groeierende maatschappelijke bewustwording** én de **nood aan energie** tegen

voorspelbare en redelijke prijzen, voedden de hoop dat we als regio een **krachtige inhaalslag** zouden maken.

In mijn rede van 2018 sprak ik de scherpe ambitie uit om van Antwerpen een **energie-onafhankelijke provincie** te maken, waar geen energie verspild wordt en waar de **productie van hernieuwbare energie-in combinatie met nucleaire energie- nagenoeg gelijk is aan de vraag naar energie**.

Om dit te realiseren, zouden we moeten inzetten op **wind- en zonne-energie**, warmte-recuperatie, diepe geothermie, en innovatieve energieopslag.

Voor de start van de aflopende legislatuur was de implementatie van **zonne- en windenergie** in Vlaanderen en m.n. in onze provincie al behoorlijk op gang gekomen.

Naarmate de **prijs van zonnepanelen** bleef dalen, nam het aantal installaties steeds sterker toe. De verwachting was gerechtvaardigd dat deze trend zich zou doorzetten, mede dankzij verder dalende prijzen én ondersteunende maatregelen in de vorm van premies en subsidies.

En inderdaad: dankzij de opkomst van nieuwe technologieën, schaalvoordelen in productie en omzichtige ruimte voor creativiteit, versnelde de productie van **zonne-energie** verder, evenals de schaal waarop het gebeurde.

Een treffend voorbeeld is de installatie– na veel en intensief overleg o.m. met onze dienst Ruimtelijke Planning en ANB– van de **drijvende zonnepanelen op de waterplassen van Sibelco** in Mol.

Dit project bewijst hoe **innovatieve oplossingen** zelfs in het dichtbevolkte Vlaanderen mogelijk zijn. Niettemin – en dat zal ik nog een aantal keer herhalen – het **reële potentieel** uitgedrukt als de optelsom van alle beschikbare, nuttige dakoppervlakte én overige zinvolle ruimte: niet langer gebruikte delen van stortplaatsen, ... kan -dus moet- nog zoveel beter worden benut.

Voor **windenergie** oogt het beeld nog **diffuser**. Vlak voor de start van deze legislatuur zagen we een significante groei in het aantal windturbines. In 2017 beleefde onze provincie zelfs een **'boerenjaar'** met de realisatie van maar liefst **34 nieuwe windturbines**. Dat waren er zelfs meer dan in de voorgaande twee jaar samen.

Het bracht het totaal aantal windturbines in onze provincie op 125, goed voor een vermogen van ongeveer 296 MW.

Door de realisatie van 23% van alle in Vlaanderen geïnstalleerde windturbines, droeg Antwerpen zijn duurzame steen meer dan bij, in het halen van de Vlaamse hernieuwbare energie-doelstellingen.

Toch bleef er **ruimte voor verdere groei en ontwikkeling**. Het **reële potentieel**, alle wettelijke en maatschappelijk beperkingen in acht genomen zoals de onmiddellijke nabijheid van actieve luchthavens, bewoning, hoogwaardige beschermde natuur,... was en is **nog lang niet volledig benut**.

Op de andere pijlers binnen de Vlaamse energiemix: biomassa, warmtenetten, geothermie en warmterecuperatie zal ik vandaag niet verder ingaan.

Van bij de start van de aflopende legislatuur werkten we intens samen met lokale besturen om –desgewenst- initiatieven op het vlak van hernieuwbare energie te versnellen. We moedigden **lokale besturen** aan om eigen **energieplannen** op te stellen, en in te zetten op **regionale samenwerking**.

Aan de Vlaamse Regering bleef ik -helaas vergeefs- vragen om de Europese beleidsdoelstellingen op het vlak van hernieuwbare energie pragmatisch te vertalen in **lokale doel- en taakstellingen**. Zij het mét de mogelijkheid of plicht om de capaciteit aan hernieuwbare energie die bijv. niet kan worden gerealiseerd met één of meer windturbines met een andere hernieuwbare energiebron, bijv. zon, te produceren.

Trouwens, ook op het vlak van hernieuwbare energie is het doel belangrijker dan het middel.

Samenwerking tussen de provincie, die o.m. inzet op **energielandschappen, lokale besturen** en **private partners** blijft de belangrijkste sleutel tot succes om hernieuwbare energieprojecten van de grond te krijgen.

Voor mezelf en mijn kabinet begon het **faciliteren van vooroverleg** voor hernieuwbare energieprojecten zoals windturbines, zonnevelden of warmtenetten al in 2013.

Zo brachten en brengen we private ontwikkelaars, Vlaamse en provinciale adviesinstanties en lokale besturen bijeen om **knelpunten** en **mogelijke verbeteringen** in nieuwe projecten **vroegtijdig** te identificeren. Op die manier konden en kunnen we obstakels in de formele procedures zoveel mogelijk beperken.

Het uiteindelijke doel is zonneklaar: het **hernieuwbaar energetisch potentieel van onze provincie maximaal benutten**.

Kortom, de verwachtingen voor de verdere implementatie van hernieuwbare energie in Vlaanderen en de provincie Antwerpen waren, zijn en blijven zeer ambitieus.

In de **Europese energietransitie** spelen dichtbevolkte, **sterk geïndustrialiseerde regio's** met een zeer grote behoefte aan beschikbare, betaalbare en betrouwbare energie zoals Vlaanderen en dus ook **Antwerpen** trouwens een **sleutelrol**.

Ik schreef het al in 2016: als de –zo goed als volledige- transitie naar hernieuwbare energie in Antwerpen lukt, dan kan het overal.

Dat geldt des te meer omdat de hordes om dat doel te bereiken op weinig plaatsen in de Unie zo hoog en lastig zijn: onze **ruimtelijke ordening** en **postzegellandschap** -allemaal lapjes grond met elk een ander doel-, **contraproductieve regelgeving** en de beperkte capaciteit van het elektriciteitsnet.

2.2 Wat is er gerealiseerd?

Tussen 2018 en 2024 boekte Vlaanderen onmiskenbaar **voortgang**. Zij het **onvoldoende** om de zelf vooropgestelde doelstellingen te halen. Zo steeg het **aandeel hernieuwbare energie in het bruto finaal energiegebruik** in Vlaanderen naar **10% in 2022**. Dat is twee jaar later én bovendien minder dan de doelstelling die tegen 2020 moest worden gehaald. In provincie Antwerpen wordt het aandeel geschat op 10,8%.

De berekening ervan is evenwel complex omdat data over warmtepompen, zonneboilers en biomassa ontbreken, en de grote industriële verbruikers – bijvoorbeeld ETS-installaties - niet worden meegeteld.

Ter vergelijking: de **hernieuwbare elektriciteitsproductie** in Vlaanderen **steeg** van 12% in 2017 naar 22% in 2022, terwijl ze in de provincie Antwerpen groeide van 8,4% naar 18,9% in dezelfde periode. Dit cijfer heeft wel uitsluitend betrekking op elektriciteit en dus niet op andere energievormen zoals warmte of brandstoffen voor transport.

Het geeft aan dat de **elektriciteitssector** veel sneller vergroent dankzij de inzet op wind- en zonne-energie, terwijl andere sectoren zoals transport en verwarming nog steeds achterblijven.

Daarom blijft het toch wel frustreren dat de significante stappen die wel degelijk worden gezet, al te vaak worden vertraagd door **complexe regelgeving** en/of bemoeilijkt, zo niet onmogelijk gemaakt door **lokale weerstand**.

De **evolutie van windenergie** kende in onze provincie onder meer om die redenen een gemengd succes. Aan de ene kant werden er, ondanks de beperkt beschikbare ruimte, heel wat belangrijke windenergieprojecten gerealiseerd.

De afgelopen legislatuur werden er 64 windturbines bijgebouwd, goed voor een bijgeplaatst vermogen van 211 MW. Met minder lokale weerstand ingegeven door angst voor geluidsoverlast, aanstoot aan visuele vervuiling en vermeende milieueffecten zouden nog (veel) meer windparken de eindmeet hebben gehaald.

Mede dankzij wijzigingen in de Vlaamse regelgeving tekenden we in **2023** wel opnieuw **zeer hoge vergunningscijfers** op. Zo werd in 2023 in onze provincie 81 MW vergund, ten opzichte van 50,2 MW in 2022. 81 MW aan vergunde windturbines is een sterke prestatie in vergelijking tot de 66 MW waarvoor vorig jaar in heel Vlaanderen aan windturbines werd bijgebouwd.

Anders geformuleerd: volgend jaar kunnen meer windturbines worden bijgebouwd in provincie Antwerpen dan het afgelopen jaar in heel Vlaanderen. Dit alles in de veronderstelling dat het merendeel van deze vergunningen eventuele beroepsprocedures overleeft en de vergunde windturbines binnen het jaar wordt gebouwd.

Het bewijst in elk geval dat vooroverleg, soepelere vergunningstrajecten en minder lokale weerstand in het bijzonder op het vlak van **repowering en innovatie**, helpen om windenergie in onze provincie 'meer wind in de zeilen' te geven om zo onze afhankelijkheid van fossiele brandstoffen verder te reduceren en onze klimaatdoelstellingen door mitigatie te helpen realiseren.

Denk even terug aan de woorden van Wim Thiery: “**de beste en goedkoopste toekomst is die waarin de uitstoot van broeikasgassen zo snel mogelijk naar nul gaat**”, dat doen we door massaal in te zetten op hernieuwbare energie.

Al bij al roept **zonne-energie** weinig weerstand op. Fotovoltaïsche cellen werpen geen schaduw, produceren geen lawaai, zijn makkelijk te installeren en –zelfs zonder subsidies– steeds beter betaalbaar. Bovendien komen de lusten rechtstreeks toe aan wie erin investeert.

En toch, nog lang niet alle beschikbare nuttige dak-capaciteit wordt momenteel gebruikt om zonne-energie op te wekken.

Na een dipje door de – overigens perfect verdedigbare- afbouw van subsidies, dient 2025 zich aan als jaar van herstel.

In navolging van het succesvolle project met **drijvende zonnepanelen bij Sibelco**, lijkt de tijd rijp om **innovatief en creatief** op zoek te gaan naar aantrekkelijke sites om zonne-energie te ‘oogsten’.

Zo zijn er concrete plannen om het oude **braakliggende stortgebied** de Rendelaer in Olen te ontwikkelen als zonnepanelenveld nu de ondergrond voor geen andere zinvolle bestemming kan worden aangewend.

Creatief denken en blijven innoveren zijn perfect verzoenbaar met de principiële keuze dat we eerst en vooral alle beschikbare daken moeten benutten door er zo snel als mogelijk zonnepanelen op te installeren, in het bijzonder in het raam van de energiezuinige renovatie van sociale en/of kwetsbare wijken. In haar beleidsbrief maakt Vlaams Minister Melissa Depraetere daarvan terecht een topprioriteit. Geen betere manier om de zorgen over het einde van de planeet te koppelen aan die over het einde van de maand.

Groene warmte maakt de urgente energietransitie verder compleet. Nog steeds gaat meer dan 50% van het energieverbruik in Vlaanderen naar warmte en koeling.

Aan de realisatie van het eerste succesvolle **warmtenetproject** van de afgelopen legislatuur droegen zowel uw bestuur als ikzelf maximaal bij. Sinds januari 2021 voedt de **restwarmte** van Agfa de woonwijk die REVIVE ontwikkelde op de site Gevaert 4.

In de volgende jaren werden nog meer aansluitingen gerealiseerd. In 2023 was het warmtenet goed voor een besparing van maar liefst 1800 ton aan CO₂. Een succes.

Samengevat, voor alle hernieuwbare energiebronnen geldt eenzelfde conclusie: de energietransitie is meer dan urgent, de inspanningen zijn verdienstelijk, de resultaten blijven nog onder de maat.

Naarmate de Europese Unie de doelstellingen voor hernieuwbare energie – mede in het licht van steeds strengere rechtspraak van de hoogste rechtscolleges- **naar boven bijstelt**, neemt de **doelafstand** verder toe in een bovendien complexere geopolitieke context.

En dat gebeurde effectief. In 2023 verhoogde de Europese Unie haar doelstelling voor het aandeel hernieuwbare energie in het finale energieverbruik van 32% naar maar liefst 42,5% tegen 2030.

In een ruimtelijk sterk versnipperd Vlaanderen, is dat een **Hercules-opdracht**. Dit verklaart mogelijk waarom de doelstellingen in het ontwerp van het nieuwe Nationaal Energie- en Klimaatplan voor 2030 minder ambitieus zijn. België streeft ernaar om tegen die tijd ongeveer 21,7 % van het finale energieverbruik uit hernieuwbare energie te halen.

Dat is 20 % minder dan wat de EU ambieert en blijft dus **'too little en too late'**. Als België en Vlaanderen de bindende EU-doelstelling niet halen, is de kans groot dat de EU een grotere bijdrage zal vragen dan de vooropgezette nieuwe doelstelling van 21,7% aandeel hernieuwbare energie.

De EU dringt al geruime tijd aan op een **actualisering van dat Belgische** - en dus ook Vlaamse - **klimaatplan**. Uit het nieuwe Klimaatplan voor de Europese Commissie moet blijken hoe ons land de aangescherpte Europese doelstellingen zal halen.

De deadline verstreek in juni. Die haalden we niet. En dus leidde de Europese Commissie in oktober een inbreukprocedure in. Tot vandaag blijft België in gebreke. Nog steeds ligt er **geen aangepast klimaatplan** op tafel voor 2030. Ook op de nieuwe Vlaamse doelstellingen blijft het wachten.

Desondanks gaan we die Europese uitdaging - met de moed der wanhoop, maar bewust van de urgentie en noodzaak - in en met de provincie Antwerpen, steeds meer bedrijven én de lokale besturen alvast wél aan.

Onze **vooroverleginitiatieven** inzake hernieuwbare energieprojecten lopen door. De Dienst Ruimtelijke Planning startte afgelopen legislatuur met het ambitieuze project '**energielandschappen**': samen met de betrokken lokale besturen zoekt de provincie naar op maat gemaakte maatregelen om zowel energie te besparen als meer groene energie op te wekken.

Dergelijke gebiedsgerichte projecten, waarbij de lokale besturen actief meewerken aan de invulling van hernieuwbare energie op hun grondgebied, zijn echt wel cruciaal. Ook Vlaams viceminister-President Hilde Crevits benadrukt in haar beleidsbrief dat ze de lokale besturen daarbij zal ondersteunen.

Geen betere manier om eventuele **weerstand** om te buigen tot **kansen** dankzij co-creatie, samenwerking, ondersteuning én goede **benchmarking**.

Tijdens onze **werkbezoeken** aan de lokale besturen houden we ze een **spiegel** voor. Of, en in welke mate daalt de CO₂-uitstoot dankzij energiebesparing en de lokale productie van hernieuwbare energie? En, hoe verhoudt deze evolutie zich tot de aangescherpte doelstelling van de Europese Unie?

De **overtuiging én ambitie** om er met de lokale gemeenschap mee aan de slag te gaan – niettegenstaande de eerdergenoemde weerstand in het bijzonder tegen windenergie – blijft gelukkig behoorlijk groot.

De klimaatcrisis, de vrees voor energietekorten, de waanzinnige energieprijzen en daaropvolgende inflatie ten gevolge van de invasie van Rusland in Oekraïne boden en bieden **extra stimulansen** om versneld en versterkt in te zetten op hernieuwbare energie en de verloren tijd ten gevolge van de COVID-19-pandemie zo snel als mogelijk in te halen.

Maximale inzet op hernieuwbare energie levert immers vooral ook belangrijke **concurrentievoordelen** op, bewijzen voorbeelden in vergelijkbare Europese regio's.

2.3 Hoe en waarom kunnen en moeten we de vooropgestelde doelstellingen wél halen?

We ma(a)k(t)en vorderingen, zij het te weinig en te traag. Wat we écht nodig hebben om een zogenaamde kwantumsprong te maken, is gekend.

Het begint bij de **juiste randvoorwaarden en prijsprikkels**: de meest duurzame keuze moet altijd de goedkoopste zijn. **Externaliteiten moeten worden geïnternaliseerd**. Fossiele brandstoffen mogen –dankzij overheidssubsidies of lage accijnzen- nooit goedkoper zijn dan elektriciteit uit hernieuwbare bronnen.

Of nog, klimaatvriendelijke alternatieven moeten steeds het goedkoopst en dus meest aantrekkelijk zijn. En vooral haalbaar worden gemaakt voor wie er meest baat bij heeft, zoals Vlaams Minister Depraetere beoogt.

Die stappen worden mondjesmaat gezet of aangekondigd. Ze veronderstellen bovendien volgehouden **lokale politieke moed** om bedachtzaam, consequent en waarachtig het voortouw te nemen in de realisatie van hernieuwbare energieprojecten.

Concrete lokale taak- en doelstellingen opgelegd door de hogere overheden om de Europese doelstellingen te halen, kunnen zorgen voor extra ruggensteun (of een ‘boeman’ als dat al eens van pas komt).

Nog beter is **positieve druk van onderuit**: de vraag van burgers en bedrijven om het **aandeel hernieuwbare energie** op te drijven uit welbegrepen **eigen belang**.

Een **combinatie** van dat alles zorgt voor een overtuigend narratief dat eerlijk inzicht biedt in de voor- en te mitigeren nadelen van een versterkte inzet op hernieuwbare energie.

Kortom, de optimale randvoorwaarden zijn gekend en raken Europees ook meer verankerd: de verplichte verschuiving van steun aan fossiele naar hernieuwbare energie; investeringen in innovatie: in ‘mooiere’, meer rendabele, stillere windturbines die haast ‘opgaan’ in het landschap en nagenoeg geen schaduw werpen.

Andere noodzakelijke randvoorwaarden zijn de verdere **versterking van het elektriciteitsnet** als cruciale hardware om –niettegenstaande slimme digitale meters- alle niet-meteen verbruikte decentraal opgewekte hernieuwbare energie op het net te kunnen injecteren.

Minstens even uitdagend is de aanduiding én het consequent gebruik van geschikte locaties voor wind- en zonneparken in volle transparantie waarbij even omzichtig als verstandig moet worden omgegaan met lokale weerstand.

Aan (lokale) politiek doen, vergt meer dan ooit **politieke moed en scherpe keuzes** maken om weerstand maximaal om te buigen in steun.

Burger- en bedrijfsparticipatie blijft daartoe cruciaal. Lokale gemeenschappen van bij het prille begin actief betrekken, waarachtige inspraak geven én de lasten en lusten steeds eerlijk verdelen, verhogen het draagvlak voor hernieuwbare energieprojecten en leggen de meest solide basis voor een duurzame energietoekomst in Vlaanderen en voor de provincie Antwerpen in het bijzonder.

Idealiter groeit de ambitie om versneld '**af te kicken**' van fossiele brandstoffen uit tot één van de **inspirerende projecten** die zullen bijdragen tot een meer aantrekkelijke regio waar de luchtkwaliteit substantieel verbeterd is, energiefacturen niet langer bron van kopzorgen zijn en investeerders sterk(er) in geïnteresseerd zijn dankzij de schier onbeperkte beschikbaarheid van voldoende, duurzaam geproduceerde energie, want hernieuwbare energie.

Ook wij kunnen en moeten ertoe bijdragen dat Europa tegen 2050 het eerste klimaatneutrale continent zal zijn.

Last but not least is het versneld afkicken van fossiele brandstoffen noodzakelijk om **verwoestende rampen door weersextremen** te vermijden en/of de impact ervan te reduceren. Het zal helpen om onmetelijke schade en dito kosten te voorkomen.

Immers, zolang we broeikasgassen blijven uitstoten, verergeren we het probleem en stijgt de kans op apocalyptische rampen die afgelopen maanden Centraal-Europa en Spanje schrikbarend teisterden.

Rampen door weersextremen die het gevolg zijn van de klimaatverstoring, brengen me naadloos bij het tweede thema: **water**. Water in de zin van te vies, te veel en te weinig water.

3. Systeemherstel en integraal waterbeleid.

3.1 Waar lag de lat? Wat waren de verwachtingen?

*Een **meer klimaatrobuust watersysteem** om water- en droogteschade nog beter te voorkomen...*

Met de zware overstromingen en droogte in de voorbije jaren bleef dat allicht de belangrijkste lat voor onze Dienst Integraal Waterbeleid.

Tegelijk: een **echte ‘Vlaamse’ lat** met duidelijke, **kwantitatieve taak- en doelstellingen** m.b.t. ruimte voor water en systeemherstel ontbrak andermaal bij het begin van de aflopende legislatuur. Dat was en is meteen onze grootste zorg.

Op het einde ervan is dat helaas niet anders, al lijken de **waterzekerheidsdoelen** eindelijk in de maak.

Sinds de Europese Kaderrichtlijn Water van 2000 en dus ook bij aanvang van deze legislatuur kennen we die scherpe doelstellingen wél op het vlak van de water**kwaliteit**: tegen 2027 moet de ecologische kwaliteit van de natuurlijke waterlopen goed, en het goede ecologisch potentieel voor de kunstmatige waterlichamen gerealiseerd zijn.

M.b.t. de overige aspecten van het integraal waterbeleid m.n. de water**kwantiteit** moesten we het begin 2018 eerder stellen met algemene beleidsdoelstellingen, en de provinciale beleidsinzichten en –ambities.

Provincie Antwerpen heeft een **reputatie** hoog te houden op het vlak van integraal waterbeleid. Niettegenstaande de vele inspanningen in het verleden, was er van zelfgenoegzaamheid nooit sprake.

Het bestuursakkoord van de provincie Antwerpen 2019-2024 was andermaal scherp, goed onderbouwd en ambitieus: **meer ruimte voor water**, verminderen van de verhardingsgraad, verhogen van de bufferwerking van de open ruimte, gemeenten ondersteunen bij hun hemelwater- en droogteplannen, structureel onderhoud en ‘vernatuurlijking’ van onze waterlopen en buffergebieden, ...

Als partner van de bekkenbesturen én vergunningverlenende overheid beschikt de provincie bovendien over cruciale hefboomen om bij te dragen tot de realisatie van de **stroomgebiedbeheerplannen** die Vlaanderen opmaakt om uitvoering te geven aan de Kaderrichtlijn Water.

Zoals u weet, schreef ik in 2022 met verschillende partners ambities, verwachtingen en stippen aan de horizon uit in '*Water: het blauwe goud. Of, wat als de omgeving de functie bepaalt*'.

Ze waren, zijn en blijven mijn **kompas**, gebed in het Europees en aangekondigd Vlaams beleid ter zake.

Sta me toe dat ik de **belangrijkste conclusies** gewoon even toon, zonder ze volledig te overlopen. Ze handelen over **systeemherstel**, **over de nood aan goede governance**, en over de optimalisering van de noodplanning en het crisisbeheer voor het geval een zogenaamde waterbom onze provincie treft.

3.2 Wat is er effectief gebeurd?

Wat onze provincie andermaal presteerde op het vlak van Integraal Waterbeleid is al meermaals uitstekend toegelicht.

De afgelopen legislatuur realiseerde de provincie behoorlijk veel **nieuwe overstromingsgebieden**, zoals de Raafkens, de Moorse Plassen en Laakland.

Ondertussen telt de provincie zo'n **28 overstromingsgebieden** die samen meer dan 1 miljoen m³ water kunnen opvangen: het equivalent van 400 olympische zwembaden.

Via de aanleg van **nieuwe meanders** werkte de provincie ook aan het herstel van diverse waterlopen. Zo kregen o.m. de Delftse Beek, de Goorloop, de Arkeloop, ... een deel van hun natuurlijke stroomgebied terug in de loop van deze legislatuur.

Voorts zette de provincie nóg meer in op grote **natuurherstelprojecten** rond waterlopen.

Mooie voorbeelden zijn de werkzaamheden aan de Kwachtloop en Scherpenbergenloop die in september dit jaar aanvingen, evenals de realisatie van meer dan 10 hectare natte natuur in de Babelbeekse Beemden.

Het gaat om inspanningen die niet alleen de valleien vernatten, maar ook de biotoop voor enkele provinciaal prioritaire vissoorten verbeteren.

Provincie Antwerpen investeerde sterk in een meetnet van meer dan 100 online opvolgbare **peilmeters en bijhorend datamanagement-systeem** op provinciale waterlopen.

Tot slot pionierde de provincie in 2020 met de expertfunctie **droogte- en hemelwater-coördinator**. Andere provincies volgden al snel het goede voorbeeld.

Via de **adviesverlening** door de Dienst Integraal Waterbeleid kon sterk worden ingezet op bijkomende infiltratie van hemelwater en ruimte voor water. Intussen behandelt de dienst zo'n **3000 adviezen per jaar**. Dat is een verdubbeling ten opzichte van het begin van deze legislatuur. Kortom, andermaal presteerde provincie Antwerpen bijzonder sterk op het vlak van integraal waterbeleid.

Ook bij de **vergunningverlening** in eerste aanleg en in het raam van een georganiseerd beroep hechten de deputatie en haar Dienst Omgevingsvergunningen gelukkig steeds meer aandacht aan waterkwaliteit en waterkwantiteit.

Geregeld legt de deputatie bijzondere voorwaarden op om zo bij te dragen tot de goede ecologische toestand van de natuurlijke waterlopen. Zo nodig start de dienst ambtshalve dossiers op met het oog op dezelfde finaliteit.

O.m. naar aanleiding van de PFAS-problematiek opende de Dienst Omgevingsvergunningen meteen vier dossiers om de lozingsnormen voor een aantal bedrijven in onze provincie bij te stellen.

Zo geven de Dienst Omgevingsvergunningen en de deputatie via het vergunningenbeleid mee uitvoering aan de Kaderrichtlijn Water van de Europese Unie.

Daartoe gedwongen door de weersextremen ten gevolge van de klimaatverstoring, zette ook de **Vlaamse Regering** veel explicieter in op 'water' als centraal beleidsthema.

Na de waterbom van de zomer van 2021 die vooral de Vesdervallei genadeloos trof, liet ze De Vlaamse Waterweg de impact van een vergelijkbare waterbom op Vlaanderen onderzoeken. Haar **'Wat als'-studie** opende terecht veel ogen.

Dankzij *'Weerbaar waterland. Ons voorbereiden op wat al gebeurt'*, het advies van het expertenpanel hoogwaterbeveiliging van juli 2022, beschikt de Vlaamse Regering over **10 punten en een gedegen plan van aanpak** om van Vlaanderen opnieuw een weerbaar waterland te maken.

Op initiatief van de voormalige minister van o.m. Omgeving tuigde de Vlaamse Regering o.m. met Europese relancemiddelen de Vlaanderen-brede **Blue Deal** op: 'een ambitieus plan dat via samenwerking de strijd tegen waterschaarste en droogte aangaat'.

Een stevig programmamanagement volgde de vele acties en de impact ervan op het terrein op. Verschillende projecten in de provincie Antwerpen kregen hierdoor een **(financiële) boost**.

De **Vallei van de Kleine Nete** werd erkend als vlaggenschip wat enkele miljoenen extra investeringsruimte opleverde.

Mede dankzij de **extra middelen en de inzet van zeer velen** konden o.m. de Grote Opkuis, het herstel van de vallei van de Molenbeek-Bollaak en het Viersels Gebroekt, een versnelling van het grondbeleid, een strategische aankoop in Herentals en het leerrijke traject Klimaatplassen worden gerealiseerd en/of geïnitieerd.

Met hun **klimaatadaptatieplan**, de gedeeltelijke uitvoering ervan en **het Blue Deal-decreet** gaven voormalig Minister van Omgeving en de vorige Vlaamse Regering een **stevige impuls** voor **structureel systeemherstel**.

Tegen het einde van de legislatuur lanceerde ze een conceptnota over de **hervorming van het beheer van de onbevaarbare waterlopen** in Vlaanderen met andermaal als belangrijkste doel: duurzaam systeemherstel en een goede *governance* om dat ook daadwerkelijk te doen.

En, om vele harten voor water sneller te doen slaan, organiseerden de Vlaamse Regering en de CIW met zoveel mogelijk partners de Vlaamse **Waterdagen**. Vele gemeenten en wijzelf deden enthousiast mee!

Dames en heren, Ook voor de Vallei van de Kleine Nete belooft de aflopende legislatuur - *touch wood*- 'een grand cru', al moesten we ook **teleurstellingen** doorslikken.

Helaas miste de gebiedscoalitie van de Vallei van de Grote en Kleine Nete een erkenning als **landschapspark** en dus veel middelen en capaciteit om met vereende krachten 'door te pakken'. Daartegenover staat dat vele projecten op papier inmiddels zijn uitgevoerd in de praktijk.

Prachtig zijn de herinrichtingen van de Hellekens in Herentals, de Molenbeek-Bollaak in Ranst, de nieuwe meanders voor de Kleine Nete in Kasterlee en het Olens Broek en meest recent de hermeandering van de Aa in het gebied Graafweide- Schupleer.

Ze versterken de **biodiversiteit**, geven **ruimte** aan de rivier, beschermen ons tegen droogte en wateroverlast en zijn een paradijs voor liefhebbers van zachte recreatie.

Andere mijlpalen zijn de oplevering van de **ecohydrologische studie**: wetland- en moerasherstel Zegge-Mosselgoren én, als voorlopig hoogtepunt, de definitieve vaststelling van het GRUP Kleine Nete en Aa in januari van dit jaar.

Met vallen en veel opstaan bewijst het Kleine Nete-project hoe verschillende partners met eigen doelen en veelal tegenstrijdige belangen, toch kunnen samenwerken. Heldere, goed onderbouwde beleidsdoelstellingen, samen zoeken naar nieuwe evenwichten en – in de mate van het mogelijke- *win-wins* -zonder het doel uit het oog te verliezen-, kortom: **gedeelde stippen aan de horizon**, maken mee het verschil.

Maar zelfs met een intensief co-creatief traject konden we niet vermijden dat één van de partners het GRUP aanvecht bij de Raad van State. En dus hangen volgende stappen naar effectief rivierherstel in de vallei van de Kleine Nete nu af van de uitspraak van ons hoogste administratieve rechtscollege. De gezamenlijke zoektocht gaat desondanks door, in de best mogelijke dialoog.

De erkenning van Minister Brouns voor het werk in en aan de Vallei van de Kleine Nete, én de in zijn toelichting bij de begroting toegezegde inzet voor de Vallei, zijn een belangrijke stimulans voor de gebiedscoalitie om -onvermoeibaar en gedreven-voort te doen.

Meer dan ooit zijn water en integraal waterbeleid van bij de aanvang van grote projecten een prioritair aandachtspunt. Ruimte is immers schaars. Zonder voldoende ruimte blijft het duurzaam herstel van het watersysteem een wensdroom op papier.

Ook het **sterkste rivierherstel** kan ons allicht **niet volledig behoeden** voor grootschalige **watersnood als een waterbom** ons treft.

Dat mijn Dienst Noodplanning er samen met velen in slaagde om het **BNIP Wateroverlast** (met een sterke focus op een sluitend systeem van verwittigingen, waarschuwingen en een goede beheersstructuur) zo goed als af te ronden, biedt alvast de **cruciale houvast** om de gevolgen van verwoestende overstromingen -samen met alle stakeholders én de brede bevolking- beter het hoofd te bieden. Dit alles in de hoop dat we het plan zelden of nooit nodig zullen hebben.

3.3 Wat moet er verder nog gebeuren?

De belangrijkste inzichten zijn verworven, de meeste fundamenten zijn gelegd. Minstens op papier is het werk bijna klaar. Ik refereerde er al aan. Alle beleidsdoelstellingen en ambities verder waarmaken op het terrein, blijft even urgent als complex.

De meeste uitdagingen inzake water en de algemeen erkende nood aan **structureel systeemherstel** vereisen **ruimtelijke antwoorden**. Deze antwoorden raken aan gevestigde belangen en de -vergeef me het begrip- 'vervuilingsruimte' of, positiever uitgedrukt: 'bewegingsvrijheid' van landbouw, huishoudens en industrie.

Ruimte is ons schaarste goed. De nood aan, resp. vraag naar ruimte overtreft nog steeds de beschikbaarheid ervan.

En dus is het de hoogste tijd voor **kwantitatieve taak- en doelstellingen** op basis van politiek vastgelegde **risico's en waterzekerheids-doelen** mét een duidelijke opdracht aan en aangepaste randvoorwaarden voor alle bestuursniveaus en sectoren om ze lokaal te vertalen en bij te dragen tot de concrete uitvoering ervan.

De keuzes zullen scherp zijn. Ze zullen moed, lastige discussies, een **goede governance** en veel samenwerking op, en tussen alle niveaus en sectoren vereisen. Er zullen nieuwe paden te verkennen, mogelijk winnaars en vermeende verliezers zijn.

Als we samen slagen, zal het toekomstbeeld voor de meesten aantrekkelijker zijn: een lagere incidentie en betere bescherming tegen overstromingen en aanhoudende droogte, de grotere beschikbaarheid van voldoende proper water, een gezondere leefomgeving dankzij versterkte biodiversiteit.

Dit alles hoeft geen rem, maar kan net een **grotere garantie** zijn voor klimaatrobuuste landbouw en de realisatie van de Vlaamse voedselstrategie. Het kan uiteindelijk borg staan voor een aantrekkelijker, meer rechtszeker investeringsklimaat en een gezondere economie. Kent u nog betere redenen voor decretaal verankerde kwantitatieve taak- en doelstellingen m.b.t. het watersysteem? Het **Blue Deal-decreet** verplicht elke nieuwe coalitie er om goede redenen toe.

Voor kleine, meer dan louter symbolische delen van onze provincie zijn enkele concrete taak- en doelstellingen recent uitgekristalliseerd. Dat is m.n. het geval dankzij de resultaten van de **ecohydrologische studie** m.b.t. het gebied van **De Zegge**, en geldt mutatis mutandis voor vergelijkbare situaties.

Grosso modo komen ze neer op een verschuiving van een laagwater- naar een **hoogwaterstrategie**, zónder de behoefte aan verhoogde afvoer-capaciteit uit het oog te verliezen voor het geval een waterbom valt.

Punctuele doelstellingen voor specifieke gebieden zijn belangrijk, maar volstaan niet.

Ze beantwoorden immers niet aan de dwingende nood om te kunnen beschikken over gebiedsdekkende, lokaal te vertalen duidelijke taak- en doelstellingen die voortbouwen op de waterzekerheidsdoelstellingen waaraan De Vlaamse Waterweg en de Vlaamse Milieumaatschappij momenteel werken.

Terecht definieert deze studie systeemherstel als sturend principe. De verdere operationalisering van **systeemherstel** als sturend principe, rekening houdend met politiek gekozen veiligheidsniveau (m.n. de aanvaarde of te vermijden) overstromings- en/of droogterisico's, is de logische volgende stap.

Idealiter krijgen we gauw een onderbouwd antwoord op volgende vragen: hoe kwalificeert Vlaanderen 'systeemherstel'?

Vanaf wanneer beschouwt Vlaanderen het systeem als 'voldoende hersteld' om te voldoen aan de afgesproken of gekozen waterveiligheid en waterbeschikbaarheid?

Dit veronderstelt m.i. een zogenaamde **waterbalansbenadering**: wat komt er in het systeem? Wat gaat eruit? Is dat in, dan wel uit evenwicht? Leidt het actuele ruimtegebruik tot een structurele verdroging van de bodem? Of toch niet? Enz.

Idealiter wordt dit de komende legislatuur op bekkenniveau verder uitgediscussieerd. Voormelde doelstellingen moeten vooral borgen dat water en **bodem** -ter wille van de waterveiligheid- weer **sturend** worden voor andere functies zoals voedselproductie, wonen, ondernemen en recreëren, zoals ook het onvolprezen rapport "Weerbaar Waterland" bepleit.

Aan allen die gepassioneerd zijn door water en zij die het zullen worden: u heeft buitengewoon fascinerende, urgente, cruciale, uitdagende en complexe jaren voor de boeg waarin u -samen met vele partners- mee het verschil kan maken, letterlijk levens kan redden en immense schade kan helpen voorkomen.

Levens redden is ook wat we trachten te doen in het domein van **verkeersveiligheid**. Het brengt me tot het derde thema dat niemand onberoerd laat, m.n. mobiliteit en verkeersveiligheid.

4. Mobiliteit

4.1 Wat waren onze doelen? Wat waren de verwachtingen?

“Mobiliteit 2030: **innovatieve mobiliteit** als motor van een duurzame toekomst. ”Onder die titel deelde ik in 2017 mijn visie over een meer duurzame mobiliteit met u.

De -op het eerste zicht- mogelijk naïeve hoofdstelling luidde: laten we elk **nodeloos** -met de nadruk op **nodeloos**, wat refereert aan het voorhanden zijn van goede alternatieven- laten we elk **nodeloos gemotoriseerd transport** en passagiersvervoer over de weg **vermijden**. Voor het gemotoriseerde wegvervoer dat (nog) niet te vermijden valt, durfde ik volgende voorwaarde poneren: het mag -binnen de kortst mogelijke termijn- **geen emissies** meer veroorzaken.

Ambitieuze doelstellingen en idealen en tegelijk de noodzakelijke hoekstenen van beleid dat het ernstig meent met verantwoordelijkheid tegenover onze planeet en onze kinderen.

Om elk misverstand a priori in de kiem te smoren: het was en is **geen pleidooi voor**, noch gaf of geeft het blijk van de illusie van **een autovrije wereld**.

Uiterekend Antwerpen -het **sociaaleconomische, culturele en toeristische hart** van ons land dat het grootst aantal inwoners telt, werknemers uit de brede regio tewerkstelt en mensen uit de hele wereld aantrekt- op het vlak van duurzame mobiliteit vele niveaus hoger tillen, lijkt schier onmogelijk.

En toch drukte ik de wens uit om provincie Antwerpen uit te bouwen tot een voorbeeldregio op het vlak van ambitieuze **modal shift**, tot een regio bovendien met het grootst aantal kilometers ‘**wegen van de toekomst**’, begrijp: innovatieve infrastructuur die niet enkel de mobiliteit zou verbeteren, maar ook de duurzaamheid en veiligheid van ons wegennet zou versterken.

Ook uw bestuur droomde – mogelijk meer *down to earth* – terecht groot. Zo sprak u de nadrukkelijke ambitie uit om haar reputatie als **fietsostrade-kampioen** verder uit te bouwen. Immers, wie fietst, verplaatst zich duurzaam, veroorzaakt zelden een ernstig ongeval en blijft langer gezond. Zo levert elke euro geïnvesteerd in fietsostrades, maar liefst 2 tot 14 euro aan **gezondheidsvoordelen** op.

Investerings in fietsostrades waren en zijn dus een investering in de duurzame en verkeersveilige toekomst van onze samenleving.

Voorts brak ik een lans voor innovatieve ideeën en oplossingen dankzij een robuust platform voor proefprojecten en **start-ups**. Het zijn dé hefboomen om sneller in te spelen op nieuwe ontwikkelingen en om de juiste initiatieven te implementeren.

Tot slot sprak ik de hoop uit dat onze mobiliteit niet langer louter gebaseerd zou zijn op individueel wagenbezit, maar op een performante **mobiliteitsdienstverlening**. Het waren onderbouwde ambitieuze doelen en ambities, die vroegen om moedige stappen en een duidelijke visie, zelfs als de randvoorwaarden toen nog niet volledig op punt stonden.

6 jaar later staan we -alweer- op een belangrijk kruispunt. Het debat over de plaats van de wagen lijkt bovendien actueler dan ooit. Het raakte helaas ook meer **gepolariseerd**.

Waar staan we nu met de verwezenlijking van doelstellingen die we toen hebben geformuleerd? Zijn we op de goede weg? Zijn er stappen in de juiste richting gezet om die ambities waar te maken?

Om vervolgens te definiëren wat er verder kan en moet gebeuren om die visie voor 2030 te realiseren.

4.2 Wat is er effectief gebeurd?

Voortbouwend op zijn eerdere beleid, zette uw bestuur zich met nog grotere vastberadenheid in om de **mobiliteit te verduurzamen**, met een bijzondere nadruk op de **fiets** als duurzaam vervoermiddel. Met de -veel te beperkte- steun van het Vlaamse Fietsfonds investeerde provincie Antwerpen sinds 2019 iets meer dan 15,5 miljoen euro in een bovenlokaal functioneel fietsroutenetwerk.

Met het geld werden **missing links** en nieuwe fietspaden aangelegd. Voorts werd ingezet op de verbetering van bestaande routes. Dankzij de gezamenlijke inspanningen van Vlaanderen, de provincie én de gemeenten zijn extra kilometers aan veilige en **kwalitatieve fietsinfrastructuur** gerealiseerd.

De resultaten van al deze inspanningen zijn navenant. Antwerpen versterkte zijn “leiderspositie” op het vlak van fietsostrades verder. Het netwerk van **fietsnelwegen** breidde uit tot meer dan **394 kilometer**. De populariteit van het bovenlokaal functioneel **fietsroutenetwerk** neemt blijvend toe. Fietsers – en bij uitbreiding iedereen- kunnen de provincie, kunnen u er niet genoeg voor danken!

In 2023 werden meer dan 30 miljoen fietsbewegingen geregistreerd, een stijging van 6% ten opzichte van het voorgaande jaar. **Betere infrastructuur** doet steeds meer mensen kiezen voor de fiets.

De cijfers en wetenschappelijk onderzoek bevestigen het: de **tevredenheid** over de fietsinfrastructuur in de provincie Antwerpen is behoorlijk hoog.

Desondanks blijft de auto het meest gebruikte vervoermiddel, ook voor woon-werkverkeer. In Vlaanderen steeg het gebruik van de auto voor woon-werkverkeer met 1% ten opzichte van het begin van de legislatuur. Onze provincie doet relatief gezien beter, met een lichte daling van ongeveer 1 %. Het maakt van ons de 'beste leerling van de klas'. Toch kiest nog steeds 53 % van onze inwoners voor de auto om naar het werk te gaan. Ter vergelijking: in de rest van Vlaanderen gaat het om 62 %.

In het bijzonder het **fiscaal gunstregime** voor de **salaris- of bedrijfswagen** en het zeer ruime gebruik ervan, zijn daar debet aan. Een toenemend aantal van die wagens rijdt intussen wel elektrisch, zij het nog lang niet allemaal.

Om de **transitie te versnellen**, besliste Vlaanderen dat in 2029 in principe alleen nog elektrische voertuigen mogen worden verkocht.

Daarmee zullen we het doel van een volledig **emissievrij wagenpark** tegen 2030 nog niet bereiken. Met dank aan de Europese Unie en Vlaanderen worden wel al stappen in de juiste richting gezet. Een echte reductie van het wagenpark, is daarmee helaas nog lang niet ingezet.

Een andere *gamechanger* blijft de investering in de uitbreiding van het netwerk van **laadpalen** voor elektrische voertuigen. Tussen 2020 en 2024 groeide het aantal publieke laadpalen substantieel.

Behalve aan duurzame mobiliteit en fietsinfrastructuur, werkten velen de afgelopen legislatuur ook intensief verder aan het verbeteren van ons wegennet en het wegwerken van bestaande knelpunten. Ook dat blijft nodig. Nooit eerder was de **filezwaarte** in Vlaanderen zo hoog als het afgelopen jaar.

Overigens, de **filezwaarte** neemt al jaren toe. Enkel corona bracht kortstondig enig soelaas. Sinds april 2021 dikken de files opnieuw sterk aan. Weinig verrassend doen de meeste en de langste files zich voor in de regio's Antwerpen en Brussel.

Wel verrassend is dat die files **niét** veroorzaakt worden door **meer** verkeer op de baan. Op een gemiddelde werkdag in 2023 werden er op de Vlaamse snelwegen **bijna 3% minder voertuigkilometers** afgelegd dan in 2019.

De verklaring dat de filedruk desondanks toeneemt is tweeledig. Ten eerste heeft de **overvloedige regen** het afgelopen jaar gezorgd voor meer files: het aantal ongevallen nam toe, mensen reden -gelukkig- trager en hielden ook meer afstand, wat de verkeersdoorstroming vertraagt.

Een beetje gechargeerd: in zekere zin veroorzaakt de **klimaatverandering** onrechtstreeks dus ook meer files in Vlaanderen. Er is immers een duidelijke correlatie tussen de klimaatverstoring en steeds extremere weersomstandigheden, bijv. in de vorm van intensere regenbuien, en zo dus ook met het fileleed.

Tegelijkertijd kan het beleid in de strijd tegen de klimaatverstoring ook bijdragen aan het verlagen van de filedruk.

Recent voerde de EU dan eindelijk het **ETS-2**-systeem in, waarbij CO₂-uistoot van wegverkeer wordt beprijsd.

Idealiter kan en zal deze maatregel ons **reisgedrag** de komende jaren substantieel veranderen en zo mogelijks ook de druk op het verkeer verminderen. A fortiori wanneer tegelijk ook het **fiscale gunstregime** voor salaris- of bedrijfswagens eindelijk wordt uitgefaseerd.

Een tweede verklaring voor de toenemende filedruk zijn de vele **wegenwerken**. Dat een oplossing tijdelijk de oorzaak is van meer fileleed, is soms onvermijdelijk. Grootschalige

projecten en programma's ter verbetering van de bereikbaarheid om die reden gewoon schrappen, is uiteraard niet het juiste antwoord.

Grootschalige generatieprojecten in Antwerpen brengen me bij het **Toekomstverbond** en het zogenaamde **Haventracé**, als onderdeel ervan.

Midden 2017 vormde de Vlaamse Regering de coördinatieopdracht m.b.t. Poort Oost om tot een langlopende opdracht om het complex project Haventracé -als belangrijk onderdeel van het Antwerpse Toekomstverbond- gebruikmakend van de werkbankformule tot een goed einde te brengen.

Het Haventracé voorziet o.m. in een **ring rond de stad Antwerpen** om het **doorgaand** en havengerelateerd verkeer zo vlot en zo ver mogelijk van de stad af te wikkelen.

De Vlaamse Regering koos voor de procedure van een **complex project** om De Nieuwe Rand - voorheen 'Oostelijke Verbinding'- te realiseren. Meer concreet gaat het om het oostelijk traject van het **Haventracé**. Het omvat in het bijzonder volgende infrastructuurprojecten:

- De optimalisatie van de A12-noord en de Nx;
- Een nieuwe verbindingsweg m.n. de A102, tussen de E313 en de knoop A12/E19;
- De verbetering van de E313 tussen Ranst en Antwerpen-Oost (R1).

Het complex project reikt veel verder dan louter infrastructuur. Behalve een betere bereikbaarheid en grotere **robuustheid** dankzij nieuwe snelweginfrastructuur, zijn de **leefbaarheid, omgevingskwaliteit, en klimaatrobuustheid gelijkwaardig te realiseren doelstellingen**.

In een zogenaamde **werkbankformule** onderzoeken we samen met inwoners, experts, belangengroepen, burgerbewegingen, de provincie en de lokale besturen hoe de A12 en E313 beter kunnen functioneren, evenals of en hoe de aanleg van de A102 resp. de Nx kunnen bijdragen tot een betere, meer robuuste mobiliteit. Open communicatie en transparantie staan daarbij centraal.

Zo ontginnen we alle kennis en inzichten m.b.t. het gebied, krijgen we inzicht in de belangen van eenieder en bouwen we aan wederzijds vertrouwen en een sterk draagvlak.

Minstens even belangrijk is het onderzoek naar de verdere versterking van het **openbaar vervoer-, fiets- en wandelnetwerken**, naar de wijze waarop natuur- en bosgebieden beter kunnen worden verbonden en uitgebreid evenals naar de manier waarop **rendabele landbouw** zijn plaats kan behouden in de **open ruimte**.

Op eenzelfde transparante en co-creatieve wijze gingen we afgelopen legislatuur ook met minder omvangrijke mobiliteitsdossiers aan de slag. Meer toelichting daarover, vindt u in de jaarverslagen m.b.t. de coördinatieopdracht.

Kortom, de voorbije legislatuur versterkten we de fundamenten voor een toekomst van duurzame mobiliteit. De komende jaren zullen meer van hetzelfde vergen met bijzondere zorg voor duurzaamheid en veiligheid.

Zo blijven we samen met velen – de lokale besturen op kop- bouwen aan een provincie waar iedereen zich vrij, veilig en duurzaam kan verplaatsen. Dat lukt pas écht wanneer elke weggebruiker zich te allen tijde aan het verkeersreglement houdt, en zoveel mogelijk oogcontact maakt.

4.3 Wat is er nog nodig?

In principe, **meer van hetzelfde**. We zijn op de goede weg, maar hopen de processen toch te versnellen zonder afbreuk te doen aan de kwaliteit en de **co-creatieve aanpak** ervan.

De vooruitgang die de provincie boekte, is aanzienlijk. Veel meer blijft nodig om het netwerk van fietssnelwegen en functionele fietsroutes verder uit te breiden en kwalitatief te verbeteren. Hopelijk kunnen we daarvoor terug ten volle op de noodzakelijke steun van Vlaanderen rekenen.

Het gaat daarbij niet alleen om de aanleg van nieuwe fietspaden en *missing links*, maar in het bijzonder ook om het verbeteren van bestaande routes om de veiligheid en het gebruiksgemak voor fietsers verder te verhogen.

Voorts blijft het essentieel om de transitie naar emissievrije voertuigen te versnellen, het globale wagenpark terug te dringen door versterkt in te zetten op **Mobility as a service en shared mobility**. Uiteraard ligt de sleutel daartoe niet meteen in provinciale handen.

Uw bestuur kan er wel mee toe bijdragen door investeringen in **laadpalen** te faciliteren en/of -in de mate van het mogelijke- via stedenbouwkundige instrumenten op te leggen.

In het bijzonder ondersteunende infrastructuur helpt burgers en bedrijven om versneld over te schakelen op liefst (gedeelde) elektrische voertuigen.

Voor de realisatie van het Haventracé is de komende legislatuur die van de waarheid.

In 2025 moeten we het zogenaamde **ontwerpvoorkeursbesluit** kunnen voorleggen aan de nieuwe Vlaamse Regering. Het voorkeurs-besluit rondt de integrale onderzoeksfase af, en keurt het voorkeustracé met bijhorend gebiedsprogramma goed.

Als alles voorspoedig verloopt, kan vervolgens de laatste fase van het complex project starten, met name de **uitwerkingsfase**. Daarbij wordt het voorkeursbesluit verder geconcretiseerd tot een realiseerbaar project.

Tegelijk zullen ook de uitvoeringswijze en de noodzakelijke budgetten worden vastgelegd.

Mobiliteitsverbeteringen zijn belangrijk, maar volstaan niet. Projecten ontwikkelen die bijdragen aan de **leefbaarheid en duurzaamheid** van de omgeving blijft minstens even noodzakelijk.

Daarbij gaat het zowel om het verbeteren van de infrastructuur als om het creëren van groene en duurzame ruimtes die bijdragen aan een hogere levenskwaliteit.

De **Nieuwe Rand** blijft een schoolvoorbeeld van zo'n initiatief, al zullen we nog veel en lastig werk moeten verzetten om deze ambities ten volle en zo gedragen mogelijk te realiseren, zonder de betaalbaarheid ervan uit het oog te verliezen. Daar is vooral ook veel moed, creativiteit en pragmatiek voor nodig.

5. Verkeersveiligheid

5.1 Waar lag de lat? Wat waren de verwachtingen?

De openingsrede van 2017 focuste niet enkel op mobiliteit, maar ook op **verkeersveiligheid**. De visie en wens van onze provincie en mezelf op vlak van verkeersveiligheid blijft vanzelfsprekend **ZERO**.

Vision 'ZERO' stond en staat voor de volgehouden inspanningen van o.m. provincie Antwerpen om het hoge aantal slachtoffers in en door het verkeer terug te dringen. Kiezen voor 'ZERO', betekent dat we ongeschonden mensenlevens belangrijker vinden dan doorstroming en snelle mobiliteit.

Bovendien heeft 'ZERO' het voordeel van de duidelijkheid: mobiliteit en verkeer mogen nooit ten koste gaan van mensenlevens. Vision ZERO zet aan tot volgehouden actie en engagement.

Vision ZERO is geen hersenschim van een naïeveling. O.m. ook New York poneerde Vision Zero in 2014 en wilde het doel van nul slachtoffers in en door het verkeer halen tegen 2024.

De voorbije jaren werden er elk jaar opnieuw zo'n 800 kruispunten conflictvrij gemaakt. Toegegeven, New York haalde zijn ZERO-doelstelling dit jaar niet. Toch verminderde het aantal voetgangersdoden er al met 45% en kende de stad een algehele daling van het aantal verkeersdoden met 12% tegenover 2014.

5.2 Wat is er effectief gebeurd?

De afgelopen legislatuur zetten we ons samen vastberaden in om onze wegen veiliger te maken. Zo verzette provincie Antwerpen bakens met het **project verkeersveilige gemeente resp. het ZERO-traject** en het bijbehorende label. Het ZERO-traject is de unieke samenwerking tussen de Vlaamse Stichting Verkeerskunde, de vzw Ouders van Verongelukte Kinderen, onze dienst Mobiliteit, mezelf en mijn verbindingsambtenaren.

Sinds 2018 biedt de provincie jaarlijks een kosteloos traject aan een selectie van zo'n 10 à 15 lokale besturen aan. De gemeente die haar verkeersknelpunten succesvol aanpakt

en/of de veiligheid op gevaarlijke kruispunten effectief verbetert, ontvangt een label. Het bijkomend voordeel is dat alle **lokale besturen geïntegreerd samenwerken** aan meer verkeersveiligheid op hun grondgebied.

Maar liefst 59 van de 69 Antwerpse gemeenten participeerden afgelopen legislatuur aan het ZERO-traject. In 32 van de 69 gemeenten van provincie Antwerpen, verloor niemand het leven in en door het verkeer in 2023. Het kan dus echt!

De veiligheid van fietsers is met recht en rede hét speerpunt van het mobiliteits- en verkeersveiligheidsbeleid van provincie Antwerpen.

Over de forse investeringen in fietsostrades sprak ik al.

Deze aanpak draagt -op termijn- bij tot het zogenaamde **safety by numbers**: na een eerste stijging neemt het aantal fietsongevallen en – doden af, naarmate meer mensen zich met de fiets verplaatsen.

Bij de start van de legislatuur lanceerde de provincie bovendien het zogenaamde **Dashboard voor Verkeersongevallen**. Deze innovatieve tool levert real-time data over gevaarlijke verkeerspunten en stelt gemeenten en politiezones zo in staat om gerichte en weloverwogen maatregelen te nemen.

Het project is een treffend voorbeeld van hoe we data kunnen inzetten om een proactief verkeersveiligheidsbeleid te voeren en de impact van verkeersveiligheidsmaatregelen nauwgezet te volgen.

Met dezelfde finaliteit analyseerde mijn verbindingssambtenaar Luc Smeyers alle dodelijke ongevallen in de provincie.

Uit zijn analyse blijkt dat in **2023** 24 fietsers, 12 voetgangers en 18 automobilisten het leven lieten in het verkeer. Bijna 80 % van de slachtoffers is van het mannelijke geslacht. Qua leeftijd valt op dat vooral twintigers en zeventigers oververtegenwoordigd zijn.

In 3 gemeenten gebeurden 2 dodelijke ongevallen op dezelfde plek: Brecht, Zwijndrecht en Geel.

De meeste mensen stierven op gemeentewegen buiten de bebouwde kom waar 50 dan wel 70 km/uur mag worden gereden.

Voor algemene uitspraken over de oorzaken is het aantal geanalyseerde ongevallen te beperkt, al vallen overdreven snelheid en onvoorzichtigheid op. Niet in alle gevallen kon een alcohol- of drugtest worden afgenomen. Bij slachtoffers wordt in België nog niet systematisch nagegaan of ze onder invloed waren.

Uiteraard bleef de politie met mijn volle steun, inzetten op de **WODCA-acties**. Een verhoogde pakkans als basis voor een consequente handhaving en zo ook grotere verkeersveiligheid, is immers cruciaal.

Vorige maand communiceerde ik de cijfers van de eerste negen maanden van 2024: 8 mensen verloren het leven in het nachtelijk weekendverkeer: 4 fietsers, 3 bestuurders en 1 voetganger. 38 mensen raakten zwaargewond, 321 lichtgewond.

Maar liefst 15.000 van de gecontroleerde chauffeurs (10,7%) reed te snel. 1193 personen legden een positieve ademtest af, dat komt neer op 6,2% van de chauffeurs die werden onderworpen aan een ademtest.

Eén op de twee personen die een speekseltest ondergingen, 'speekselden' positief: het spreekwoordelijk topje van de ijsberg, als je weet dat amper 333 speekseltests werden afgenomen in de weekendnachten tussen 1 januari en 30 september 2024.

5.3 Wat is er nog nodig?

Ondanks de vele inspanningen is Vision-ZERO nog lang niet gerealiseerd. In 2023 betreunden we **271 verkeersdoden in Vlaanderen**. In onze provincie verloren 70 mensen het leven in en door het verkeer.

Omdat het ons allemaal kan overkomen als slachtoffer dan wel als dader, rest ons geen andere keuze dan **volhouden en doorzetten** tot er niet langer doden en zwaargewonden in en door het verkeer te betreuren zijn.

Hopelijk en ongetwijfeld gaat ook uw bestuur voort op zijn elan met alle beproefde en succesvolle initiatieven. Ik zal alvast – in overleg met de lokale besturen- en als voorzitter van het Vlaams Forum Verkeersveiligheid hetzelfde blijven doen.

Dé **gamechangers** -al is er van een spel geen sprake- situeren zich vooral ook lokaal, Vlaams, federaal, supranationaal, bij autoproducenten en -consumenten én in het hoofd en gedrag van alle weggebruikers.

U kent ze net zo goed als ik: de invoering van een rijbewijs met punten, een rijbewijs- en alcoholslot resp. slimme snelheidsbegrenzing als standaarduitrusting in elk voertuig, nultolerantie voor alcohol in het verkeer, een **veel hogere liefst zelfs systematische pakkans**, slimme camera's gekoppeld aan gekruiste databanken zodat chauffeurs die rijden zonder rijbewijs zo snel mogelijk uit het verkeer kunnen worden geplukt, veel snellere en meer adequate opvolging en rechtshandhaving, met als bekroning: een even noodzakelijke als urgente **mentaliteitsshift**.

Alleen door systematisch te controleren, wordt die mentaliteitsshift werkelijkheid, toonde de PANO reportage Onderweg Onder Invloed glashelder aan. Onze provincie dankt er een iets lager risico op dodelijke weekendongevallen onder invloed aan.

6. Wat heeft ons compleet verrast?

Tot nu vertelde je ons niet zo veel nieuws, hoor ik u denken...

Welaan dan, de voorbije legislatuur viel er onmogelijk aan te ontkomen en werd het voor iedereen zonneklaar: de wereld is in beweging, verandert radicaal. De onverwachte, niet-bedachte, niet-geplande gebeurtenissen die onze levens ingrijpend aan het veranderen zijn, volgden elkaar met een rotvaart op, en beïnvloedden elkaar.

Overheden, instellingen, ondernemers, gezinnen, particulieren... Iedereen moest en moet zich er op de ene of andere manier toe verhouden.

Draaiboeken en scenario's lagen niet klaar. Het werd, het is een tijd van veel *trial and error*, voortschrijdend inzicht, het verleggen van steeds nieuwe grenzen en bijsturen van verwachtingen. Een tijd ook van enkele winnaars en veel verliezers, waarin winst en verlies door de echo van de sociale media bovendien steeds tastbaarder wordt en voor frustratie, polariserende afgunst, rouw en pijn zorgt.

Een nieuw en hoopvol verhaal dat opnieuw zin, goesting en perspectief geeft, gloort nog niet aan de horizon, is nog niet geschreven. Dat het lang zal duren, dat de **heftige transities** niet iedereen op dezelfde manier raken, wordt steeds scherper gevoeld.

In elk geval toen u aan deze legislatuur begon, klonken de beleidsnota's, regeerakkoorden en plannen op de hogere beleidsniveaus vertrouwd.

Ze waren immers gericht op een zekere continuïteit en de gekende uitdagingen: duurzame economische groei, een meer flexibele arbeidsmarkt, fiscaliteit, energie- en klimaatbeleid, veiligheid, migratie. Later is er vooral ook koopkracht bij gekomen.

Ook uw bestuur zoomde in op de vertrouwde, **hoogste relevante thema's**: een nieuwe beleidsplan ruimte (check), integraal waterbeleid (check), extra fietsostrades (check) en voor iedereen toegankelijke, fijne vrije tijd (check), niche onderwijs van topkwaliteit (check), een aanvullend woon- en plattelandsbeleid (check).

En toen vlogen we collectief, zij het elk zoveel als mogelijk apart, **in ons kot**. De rest is geschiedenis.

Net als de rest van de wereld, paste ook uw bestuur zich razendsnel aan de gewijzigde omstandigheden aan: bureaustoelen en computerschermen werden toegewezen en bezorgd, onlinevergaderingen werden een evidentie, thuiswerken evenals leidinggeven aan thuiswerkenden geperfectioneerd ... wandel- en fietsvakanties in eigen streek een hype.

Ook voor de opvang van slachtoffers van intrafamiliaal geweld vond uw bestuur in het vormingscentrum van Malle een gewaardeerd toevluchtsoord op maat. De ploeg van de communicatiedienst en vele vrijwilligers stonden mij en mijn kabinet dan weer voortreffelijk bij tijdens de **Antwerpse golf** die o.m. ook de mailboxen en sociale media deden ontploffen.

Ik ben u, ik ben hen er eeuwig dankbaar voor.

Het grootste leed is inmiddels geleden, de vruchten ervan -wat we wonnen aan **veerkracht en flexibiliteit**- zullen we gelukkig blijven plukken. De noodplanning werd beter. Nieuwe netwerken en samenwerkingsverbanden zijn gesmeed. Vrijwilligers zijn een blijver in de noodplanning en het crisisbeheer. Met de kennis van het **ABC** (Autonomie, verBondenheid en Competentie) van de motivatiepsychologie zullen we meer dan ooit inzetten op risico-alertheid, weerbaarheid en betrokkenheid van alle burgers.

Ook de natuur confronteerde ons genadeloos met onze **kwetsbaarheid**. Na vijf jaar van aanhoudende droogte, werden delen van ons land in de zomer van 2021 getroffen door een heuse waterbom met ongeziene overstromingen tot gevolg.

De aanhoudende regen viel genadeloos, rivieren traden buiten hun oevers en sleurden alles met zich mee. Eenenvestig mensen stierven. Huizen en kritieke infrastructuur werden weggevaagd of zwaar vernield. Wat volgde waren lastige jaren van puinruimen, veel afval verwerken en bouwen aan een klimaatbestendige toekomst.

De **inzet van vele vrijwilligers** maakte het zware werk een beetje lichter. De rampenplanning onderging een nieuwe stresstest, werd andermaal sterk bijgestuurd. Ook daarover sprak ik u toen ik u onderhield over antifrageel.

En alsof dat alles nog niet volstond troffen **geopolitieke schokken** ons midscheeps. Rusland viel Oekraïne binnen en verklaarde daarmee de oorlog aan het westerse vrije democratische samenlevingsmodel. Bovendien verandert de manier van oorlog voeren radicaal.

Roger Housen vatte het scherp als volgt samen, en ik paraphraseer: “Rusland, China, Iran... ze vallen ons op een asymmetrische manier aan. Ze mikken op onze achilleshiel, en in het bijzonder op de openheid van onze liberale democratieën. Ze vallen ons binnen via sociale media en bestormen ons met desinformatie. Ze slaan toe op onze kritieke infrastructuur, zij bestormen ons met subversieve economische praktijken, ze belagen ons met vluchtelingenstromen, ze chargeren onze democratische processen, ze tackelen onze maatschappelijke samenhang, ze ondermijnen onze politieke instellingen. Kortom, ze vallen onze samenleving en onze manier van leven aan. Ze willen winnen, zonder te moeten vechten”, einde citaat.

Veel groter kan de impact voor Europa en de hele wereldorde moeilijk worden. De **oorlog** raakte velen van ons bovendien ook zeer persoonlijk. In de eerste plaats op humanitair en maatschappelijk vlak: de vele ontheemden die naar België vluchtten, verdienden goede opvang en onderdak.

Ook onze provincie, en meer in het bijzonder de steden Antwerpen en Mechelen vingen -met de steun van Vlaanderen- de meeste ontheemden op, en begeleidden hen naar taalcursussen, onderwijs en/of werk.

Door de geopolitieke conflicten stegen en stijgen de energieprijzen fors. Zowel gezinnen als de Europese industrie en de erdoor gecreëerde jobs en welvaart leden (en lijden) stevig. Opnieuw schoten de overheden, de energiesector en de brede samenleving behoorlijk snel in actie.

Mensen verbruikten massaal minder energie. Hernieuwbare energie werd meer omarmd als een noodzakelijk goed. Investerings in energie-efficiëntie en duurzaamheid raakten in een stroomversnelling.

De verkoop van zonnepanelen en warmtepompen piekte fors. Zowat iedereen ging en gaat actief op zoek naar oplossingen om zijn afhankelijkheid van fossiele brandstoffen zoveel als mogelijk terug te dringen. Toegegeven, zodra de zomer van 2022 aanbrak en de energieprijzen weer wat stabiliseerden, vertraagde de rush op *renewables*.

7 oktober 2023 markeerde het begin van een **tweede geopolitiek front**. We weten waar en hoe het begon. Of, hoe, wanneer, met welke blijvende gevolgen voor de wereldorde en de overlevenden het zal eindigen, valt onmogelijk te voorspellen. Ook wij, ook onze gemeenschap ontkomt er niet aan.

Na het even geprovoceerde als verwerpelijke geweld tegen Joden in Amsterdam, voerden ook de burgemeester en de politie van Antwerpen de waakzaamheid om de veiligheid van de Joodse gemeenschap te verzekeren opnieuw op.

Van zeer lang onder de waterlijn tot plots alom present... de aflopende legislatuur was ook die van de **doorbraak van AI**.

Wat begon als een technologische ontwikkeling voor specifieke sectoren, groeide uit tot een behoorlijk disruptieve kracht die de hele samenleving diepgaand en onomkeerbaar beïnvloedt. Ook daarvan is het einde nog lang niet in zicht.

Fascinerend, veelbelovend en tegelijk zorgwekkend is het des te meer, waarbij ik ook denk aan de energetische – en dus ecologische – **impact van AI**.

Wat ons allicht het meest verraste, is misschien niet zozeer elke individuele gebeurtenis of fenomeen op zich, maar wel de **snelheid** en de **overlap** waarmee ze zich voltrokken.

Die **snelle opeenvolging** van volstrekt onverwachte gebeurtenissen en fenomenen leerden, neen dwongen ons met wisselend succes om zeer **wendbaar en flexibel** te (re)ageren, samen te werken in al dan niet wisselende netwerken, verbanden te zien en steeds meer mensen te betrekken.

In een VUCA-wereld die nood heeft aan een *whole of society-approach* werd dat het échte nieuwe normaal, eerder dan niet langer kussen en/of handendrukken in de intermenselijke omgang. In de wetenschap dat niets duurzaam verworven is, is dat maar goed ook!

Een andere lang openstaande vraag die -velen vergeten het vaak- al zolang meegaat als ons land bijna oud is, is, lijkt -al dan niet voorlopig- in **uw voordeel** beslecht: **de provincies blijven, ook als politiek bestuur, bestaan**. En dat is heel goed nieuws. In complexe en onzekere tijden van transitie zijn de uitdagingen en opgaven té groot om alle energie in bestuurlijke reorganisatie of de eigen opheffing te moeten investeren.

Na bijna 100 jaar moet ze wel een kleine grenscorrectie ondergaan: Zwijndrecht zal voortaan als onderdeel van Oost-Vlaanderen, zij het niet langer als zelfstandige gemeente, verdergaan.

7. De vraag van 1 miljoen

Ik eindig (bijna) zoals ik begon: met een vraag.

Hoe zullen we over 12 jaar terugkijken op de aflopende legislatuur?

Als een ***accident de parcours***, als een toevallige samenloop van onvoorziene fenomenen en gebeurtenissen waarna we -ook in provincie Antwerpen- ons min of meer vertrouwde leven versterkt en antifragerieler verderzetten?

Of, zullen we er over twee legislaturen eerder naar terugverlangen, omdat wat ons toen overkwam al bij al nog meeviel bij wat ons nog te wachten staat?

Of nog: was ze een woelig einde van een relatief stabiele, overzichtelijke en enigermate voorspelbare tijd, dan wel een -achteraf gezien- nog redelijk rustige beginperiode van een zich in schokken voltrekkende radicale omwenteling?

8. Wat brengt de nieuwe legislatuur?

Van zo goed als niets kunnen we nog zeker zijn, tenzij van het **onzekere**. In het bijzonder nu het lot van de wereld grotendeels in handen van onberekenbare en wispelturige wereldleiders ligt. Ook voor hen vervliegt de tijd: *il n'y a que le provisoire qui dure*: niets is zo permanent als het tijdelijke.

Absoluut zeker blijft de **urgentie van de SDG's**. De realisatie ervan blijft het beste antwoord op wat ons allicht nog te wachten staat: hybride oorlogen en rampen die in omvang, duur en impact steeds verwoestender lijken.

Wie een blik werpt op Europese kaart met het stedelijk gebied dat kan worden getroffen door rivieroverstromingen, begrijpt waar ik op doel.

Wie nieuwsgierig is naar de mogelijke risico's waaraan ons land met min of meer grote waarschijnlijkheid nu en in de toekomst het hoofd moet bieden evenals naar de impact ervan, raad ik het zogenaamde **Belgian National Risk Assessment (BNRA)** van het Nationaal Crisiscentrum aan. Het zou verplichte lectuur voor elke beleidsmaker moeten zijn. Zeer terecht refereert ook Minister-President Diependaele er in zijn beleidsnota over de ondersteuning van de Vlaamse Regering aan.

Ook de **jobstijdingen** over onze industrie, over de kwetsbaarheid van onze democratie en van Europa -in het bijzonder na de herverkiezing van Donald Trump tot Amerikaanse President- zijn redenen tot zorg en vereisen aandacht en eendrachtige actie op elk beleids- en bestuursniveau. Ook het onze.

Het barre land: de permanente crisis waarin de wereld zich bevindt, de titel van het nieuwe boek van **Robert D. Kaplan** vat de context waarin de nieuwe legislatuur van start gaat, even omineus als wellicht realistisch samen.

Kortom, het zijn de minst evidente en tegelijk de meest urgente tijden om moedige politiek te bedrijven. Veel is dus onzeker, al zijn er ook constanten waarvoor, naar ik hoop, ook uw bestuur met evenveel vuur goede oplossingen zal blijven bedenken.

Weersextremen ten gevolge van de **klimaatverstoring** zullen blijven toenemen en om een nog doortastender omgevings- en waterbeleid smeken. Waterbommen zullen blijven vallen.

Nergens zijn we er nog veilig voor. Verviers, Valencia en de getroffen steden in Centraal Europa leiden allemaal tot een ***Inconvenient truth***: de vraag is niet of, maar wanneer het ons overkomt?

Het is nooit te laat om hier en nu de klimaaturgentie-agenda uit te voeren. Laten we elkaar en de gemeenten ook daarin blijven steunen en stimuleren met de **SDG's als sturend referentiekader**.

Ook ***Vision ZERO***: geen slachtoffers meer in en door het verkeer, zal de nodige inspanningen blijven vergen. Zowel voor het realiseren van de modal shift: want minder gemotoriseerd verkeer is veiliger verkeer; als voor de realisatie van *Vision ZERO* hoop ik op de voortzetting van uw beleid -in nauwe samenwerking met o.m. de lokale besturen- te mogen blijven rekenen.

De **technologische vooruitgang** en m.n. de alomtegenwoordigheid van kunstmatige intelligentie, zal de manier waarop we werken en leven met toenemende snelheid blijven veranderen.

Ook hiermee gaat uw bestuur m.i. omzichtig en wijs om: het gebruik van ChatGPT wordt aangemoedigd. Terecht biedt het tegelijk goede cursussen en opleidingen aan.

Laten we steeds – ook op dit vlak- de nieuwe **risicoanalyse** van het Nationaal Crisiscentrum als leidraad nemen: een verdere integratie van digitale technologieën zoals 5G en IoT leveren nieuwe beveiligingsrisico's op die op nationaal niveau een gecoördineerde aanpak zullen vereisen.

Een groot filosoof verzekerde ooit: elk nadeel heb zijn voordeel. **Groene investeringen en voortschrijdende innovatie** bieden hoop, uitzicht op veel nieuwe economische activiteit, nieuwe verbinding en dus heel veel perspectief voor de toekomst.

Volgens het Internationaal Energieagentschap kan de **markt** voor **groene technologieën** binnen tien jaar een waarde van **2000 miljard** dollar bereiken. Ze zal geleidelijk groter worden dan de oliemarkt. Aan die *gamechanger* voor het klimaatbeleid, kan ook uw bestuur zijn bijdrage leveren.

Nu onze samenlevingen steeds vaker geteisterd worden door natuurrampen, nu de gevolgen van hybride oorlogen ook hier tastbaar zijn, de Westerse democratieën steeds zwaarder onder druk staan en de digitale en sociale massamedia en technologie behalve kansen ook veel verdeeldheid zaaien, is de spontane stroom aan solidariteit die steeds weer op gang komt, des te hartverwarmender.

Waar de rampspoed toeslaat, staan vele mensen op **om anderen te helpen**. Het is die kracht waarop we verder kunnen bouwen om deze moeilijke tijden door te komen.

In zeer nauwe samenwerking met het Nationaal Crisiscentrum (NCCN) en het Crisiscentrum van de Vlaamse overheid (CCVO), de burgemeesters en alle partners van de noodplanning en het crisisbeheer, is dat voor mij dé grootste werf voor de komende tien jaar.

Méér dan in het verleden zullen we de boer op gaan om met zoveel als mogelijk mensen te spreken over de –verder concreet te operationaliseren- **Belgische Nationale Risico Analyse** die het NCCN onlangs via de pers aan het grote publiek voorstelde.

Ik kan enkel hopen dat ook uw bestuur ze – in samenhang met de positieve Duurzame Ontwikkelingsdoelen- in het achterhoofd houdt bij alles wat u voorneemt of beslist.

Risico- en dreigingsbewust en -geletterd zijn, is immers de eerste stap naar aangepast gedrag. Wie mee kan anticiperen, kan beter helpen beheren. Moge er voorts de wil en de bereidheid uit groeien om -goed omkaderd en voorbereid- mee de hand aan de ploeg te slaan wanneer een zware calamiteit onze naasten treft.

Dames en heren,

Om u niet in vertwijfeling en somberte te storten, eindig ik –op deze slotdag van de klimaatop in Bakoe, Azerbeidzjan- graag met een positieve noot uit **Solvable. How we healed the earth, and how we can do it again** -de titel spreekt voor zich- van Susan Solomon:

*“In every story, the mobilization of citizen-activists, dedicated scientists and effective politicians bore fruit through the alignment of what I call the ‘three P’s’. For environmental action to succeed, a threat must first involve **personal** distress regarding your own safety and concern for our loved ones.*

*It must become **perceptible**, either because we can see it with our own eyes, or we can understand that it is well-founded and clearly serious.*

*When enough people are confident that the available solutions are **practical**, they can fully engage and jointly change the course of history. Each of our successes demonstrates the unstoppable power of people who are sufficiently committed to do the work long after the inspiring speeches have ended!"*

Steeds opnieuw heeft de inzet van geëngageerde mensen, toegewijde wetenschappers en doeltreffende politici vruchten afgeworpen door de afstemming van wat ik de 'drie P's' noem. Voor succes op het gebied van de bescherming van onze leefomgeving moet een dreiging eerst **persoonlijk** leed veroorzaken, ons eigen gevoel van veiligheid aantasten en appelleren aan zorg voor onze dierbaren.

Die dreiging moet **perceptible /voelbaar** worden, in die zin dat we het zelf kunnen zien of omdat we begrijpen dat ze echt en ernstig is. Wanneer genoeg mensen vertrouwen hebben dat de beschikbare oplossingen **praktisch** haalbaar en vooral ook wenselijk en nuttig zijn, kunnen zij zich ten volle inzetten en samen de loop van de geschiedenis veranderen. Elk van onze successen toont de niet te stoppen **kracht van mensen** die toegewijd genoeg zijn om het werk voort te zetten, lang nadat de inspirerende toespraken zijn verstomd!

Wat geldt voor het **klimaat**, geldt m.i. voor alle eerder genoemde beleidsdomeinen.

Echt eindigen doe ik met een woord van **grote dank en waardering** voor uw inzet en uw werk. **Veel dank**, geachte provincieraadsleden voor uw volgehouden engagement en toegewijde inzet voor onze provincie en haar gemeenschap, voor de gulheid en het geduld waarmee u steeds naar de redes luisterde, en me soms kritische vragen stelde. Dank ook voor uw trouwe aanwezigheid op de vele COVID-vergaderingen.

Aan allen die zich niet meer verkiesbaar stelden, of niet meer verkozen zijn: **alle goeds**. We komen elkaar hopelijk en wellicht elders nog wel tegen. Aan alle anderen die volgende maand aan een nieuwe legislatuur mogen starten: ik kijk ernaar uit en heel veel succes.

Uiteraard dank ik heel in het bijzonder ook de **gedeputeerden** -en de administratie- meest hartelijk voor de bijzonder **fijne samenwerking**, voor het puike werk en de tomeloze inzet.

Gouverneurs zijn neutraal. Alleen het oordeel van de kiezer telt. Dat oordeel was zonneklaar.

In lastige tijden zijn uw bestuur en beleid voor velen kennelijk een cruciale houvast gebleken.

Ik kijk ernaar uit om dat, even constructief als in het verleden, samen met de nieuwe meerderheid voor alle Antwerpenaren in goede en kwade dagen zo te houden.

Ik dank u. Het ga u allen goed.

Take care en wees steeds ook de verandering die u in de wereld wilt zien.